

دو فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش ابتدایی

سال اول، شماره ۲ پاییز و زمستان ۱۳۹۸. صفحات: ۸-۱

فهم پدیدارشناسانه تجربه زیسته مادران دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران از پیک نوروزی

پروین احمدی^{۱*}، عاطفه شریعت^۲

^{۱*} دانشیار برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

Email:pahmadi@alzahra.ac.ir

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران.

چکیده

اطلاعات مقاله

هدف پژوهش حاضر، فهم پدیدارشناسانه تجربه زیسته مادران دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران از پیک نوروزی بود. پژوهش از نوع کیفی و به روش پدیدارشناسانه انجام شد. شرکت کنندگان تعدادی از مادران دانش آموزان دوره اول و دوم ابتدایی شهر تهران بودند که مصاحبه‌ای نیمه ساختارمند با آنان انجام شد. تحلیل مصاحبه‌ها با روش تحلیل مضمون و تحلیل مقایسه‌ای صورت پذیرفت. اطلاعات پس از انجام گفت‌وگو با ۸ نفر از مادران دانش آموزان به اشباع رسید. پس از کدگذاری باز و تقلیل و ادغام کدهای مشابه، سه مقوله اصلی و هفت مقوله فرعی استخراج گردید. مقوله اول عدم تاثیرگذاری مطلوب تکالیف نوروزی بر یادگیری، مقوله دوم، نکات مثبت و منفی حذف پیک نوروزی برای دانش آموز و والدین و مقوله سوم، نیاز به بازبینی تکالیف جایگزین بود. مادران دانش آموزان بر این باورند که تکالیف نوروزی کارایی و تاثیرگذاری کافی در یادگیری ندارند. نتایج نشان داد که والدین به تاثیر نامطلوب تکالیف نوروزی بر یادگیری معتقد بوده و به پدیده حذف پیک نوروزی از دو جنبه مثبت و منفی (دور بودن از مطالب درسی در ایام عید/ آسودگی والدین و دانش آموزان) نگاه می کنند.

دریافت: ۴ آبان ماه ۱۳۹۸

پذیرش: ۲۹ اسفندماه ۱۳۹۸

واژگان کلیدی:

پیک نوروزی، تکلیف شب، پدیدارشناسی، تجربه زیسته مادران، دوره ابتدایی.

Journal of Research in Elementary Education

Volume ۱, Issue ۲, Fall and Winter ۲۰۱۹-۲۰۲۰, Pages: ۱-۸

Phenomenological Understanding of the Life Experience of Elementary School Students' Mothers from Nowruz homework in Tehran

Parvin Ahmadi^{۱*}, Atefeh Shariat^۲

^۱ Associate professor, Department of Educational Sciences, Alzahra University, Tehran, Iran (Corresponding Author)

^۲ Master of Curriculum, Department of Educational Sciences, Alzahra University, Tehran, Iran

ARTICLE INFORMATION

Received: ۲۶ October ۲۰۱۹

Accepted: ۱۹ March ۲۰۲۰

Keywords:

Nowruz homework,
Homework, Phenomenology,
Life Experience Of Mothers,
Elementary School.

ABSTRACT

The main purpose of the present research was to study the phenomenological understanding of the mothers' experiences of the first and second grade students' Nowruz homework in Tehran. This qualitative research was done by a phenomenological method. The research tool was a semi-structured interview. The interviews were analyzed through the thematic and comparative method. To this end, a number of the first and second grade students' mothers who were participated in the study were interviewed. In this interview, information was saturated after talking with eight parents. After open coding and analyzing and merging similar codes, three main categories and seven sub-categories were extracted. The first category is the lack of favorable effect on learning, the second category, positive and negative aspects of homework elimination for students and parents. The third issue was the need to review alternative assignments. Parents believed in inadequate effect and efficiency of Nowruz assignments on learning. The results showed that parents believed the undesirable effect of Nowruz homework and addressed its exclusion from both positive and negative aspects (not attending the classroom/students and their parents' relaxation).

مقدمه

تکلیف و تمرین یا مشق شب از مسائل خاص کودکان دبستانی است. این مسئله از زمان‌های گذشته، ذهن را به خود مشغول کرده و موجب شده است که نظرات گوناگون و متفاوتی ارائه شود تا جایی که بعضی گفته‌اند "الذّرسُ حرفٌ و التّکرار الف" یعنی یک درس احتیاج به هزار مرتبه تکرار و تمرین دارد تا خوب یاد گرفته شود (Gahangard, ۲۰۰۴). تکلیف شب از وظایفی است که از زمان تاسیس مدارس همگانی، اغلب به منظور تکمیل آموزش مدرسه و گاه به‌عنوان وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف دیگر آموزش و پرورش مانند عادت به کار مستقل، رشد مسئولیت و عادت به مطالعه برای دانش‌آموزان در اکثر کشورهای مأمول بوده است (Mousavinare, ۲۰۱۱). دیدگاه‌ها و نگرش‌های ناظر بر تکلیف شب، نه تنها همسو نیستند بلکه بعضی با یکدیگر متضاد هم هستند. برخی تکلیف شب را موهبتی برای دانش‌آموز و معلم دانسته و موجب تسریع و تثبیت یادگیری می‌دانند؛ در مقابل، گروهی دیگر ضمن ردّ اثرات مثبت تکلیف شب در یادگیری، از آن به عنوان کابوس دانش‌آموز یاد می‌کنند و اعتقاد دارند تکلیف شب موجب خستگی بیش از حد شده و عامل ضایع‌کننده تمایلات و رغبت‌ها است و در نهایت حس تنفرو انزجار را در فراگیران نسبت به معلم، مدرسه و درس فراهم می‌نماید (Abaspour, ۲۰۰۹). از تکلیف شب همواره به عنوان عاملی مهم در امر یادگیری یاد شده است. امروزه، پیشرفت علوم مخصوصاً علم روان‌شناسی توجه خاص انسان‌ها به امر تعلیم و تربیت باعث گردیده که تعیین تکلیف شب از موارد مهم و نقش آفرین در پیشرفت تحصیلی، یادگیری و آموزش فراگیران جزء جدایی‌ناپذیر آموزشی به حساب آید (Dastmard, Ismaili, vahidi, ۲۰۱۵).

در تعریفی دیگر، تکالیف خانه، تکالیفی هستند که معلمان برای انجام در ساعات خارج از مدرسه ارائه می‌دهند. همچنین تکلیف خانه، یک روش ارزشمند برای بهبود مهارت‌های یادگیری و تحصیلی دانش‌آموزان محسوب شده و به طور گسترده‌ای در کشورهای مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد (Silinskas & Kikas, ۲۰۱۹). به طور کلی، منظور از تکلیف شب، کلیه وظایف درسی شامل تکالیف نوشتنی، حفظ کردنی، حل کردنی و غیره است که معلمان به طور روزانه برای دانش‌آموزان خود تعیین می‌کنند تا در خانه انجام گیرد. تکلیف شب انواع مختلفی اعم از تکالیف تمرینی، آماده‌سازی، بسطی و خلاقیتی دارد که با توجه به ماهیت این تکالیف تأثیر هر یک از آنها بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌تواند متفاوت با دیگری باشد. تکلیف شب همواره به عنوان یکی از عوامل دخیل در تحقق یادگیری مطرح بوده است و در هر دوره متناسب با برداشتی که از یادگیری وجود داشته، شکل تکلیف نیز متفاوت بوده است (Yusefzade & Carandi, ۲۰۱۷). تحقیقات مختلفی تأثیر تکلیف شب بر پیشرفت تحصیلی را با توجه به دوره تحصیلی، متفاوت گزارش کرده‌اند و بر همین اساس، اغلب تکلیف شب را برای دوره تحصیلی متوسطه مفید و برای دوره ابتدایی بی‌تأثیر بر پیشرفت تحصیلی یافته‌اند (Kazemi, ۲۰۰۶).

در همین راستا، گود (۱۹۹۶)، به نقل از (Vakili, ۲۰۱۰) پس از مطالعه کلیه تحقیقات، نتیجه‌گیری کرد که هیچ تکلیفی نباید در دوره ابتدایی به دانش‌آموزان داده شود، مگر اینکه خود آنها داوطلب باشند و تکلیف درسی برای بچه‌ها نامناسب، نامطلوب و غیر موگلد است. بعضی دیگر از محققان تربیتی و آموزشی، ضمن اعتقاد به تکرار و تمرین، مشق شب را مردود دانسته‌اند. آنان معتقدند که تمرین باید در مدرسه زیر نظر آموزگار انجام گیرد نه در منزل. این محققان تکلیف شب را فشاری بر رشد شخصیت کودک تلقی می‌کنند (Gahangard, ۲۰۰۴). سیف (۱۳۹۵) به نقل از (Karamizarandi, ۲۰۱۴) از جمله متخصصانی است که انجام تکالیف درسی را مفید می‌داند. وی در مورد اهمیت و نقش تکلیف در تحقق یادگیری معتقد است که بخش عمده یادگیری باید در کلاس انجام گیرد و فعالیت‌های خارج از مدرسه باید مکمل یادگیری و فعالیت‌های مدرسه باشد. در شرایطی، توضیحاتی که در کلاس داده می‌شود برای یادگیری بعضی از دانش‌آموزان کفایت می‌کند، اما برای بعضی دیگر ممکن است چنین نباشد و بنابراین به تمرین و مرور بیشتری نیاز داشته باشند، در این صورت می‌توان با تعیین تکالیفی متناسب با نیاز هر دانش‌آموز، او را در این امر یاری کرد.

همچنین، بازرگان (۲۰۱۷) در این باره معتقد است که تکلیف شب تنها یکی از مسائل متعدّد آموزش و پرورش در مدرسه است، اما توجه ویژه برای بهبود وضعیت آن، نه تنها به یادگیری بهتر دانش‌آموزان منجر خواهد شد، بلکه بر رابطه بین مدرسه و خانواده، دانش‌آموز و معلم و بهبود جوّ اجتماعی روانی و یادگیری در خانه و مدرسه تأثیرات مثبتی خواهد گذاشت. بدین ترتیب، از نظر کوپر و همکاران (۲۰۰۶)،

نباید تعجب کرد که تکالیف اغلب به عنوان یک راهبرد آموزشی مهم برای بهبود پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در نظر گرفته می-شود (Fan, Xu, Cai, He, Fan, ۲۰۱۷). یادگیری محدود به مدرسه نیست بلکه سهم قابل توجهی از آن در ساعات خارج از مدرسه و کلاس درس اتفاق می افتد. تکلیف شب نیز، نوعی یادگیری خارج از مدرسه محسوب می شود که در ساعات های پس از مدرسه انجام می-شود. به نظر کوپر (۱۹۸۹)، تکالیف درسی وظایفی است که معلمان برای دانش آموزان تعیین می کنند تا در ساعات خارج از مدرسه انجام دهند (cited by Flunger, Trautwein Nagengast, Lüdtke, Niggli, Schnyder, ۲۰۱۷). از آنجا که تکلیف درسی می تواند هم به عنوان یک عامل مشقت بار، بیهوده و اضطراب زا وهم به عنوان یک فعالیت یادگیری که منجر به تجربه مفید و با معنا در فرآیند تعلیم و تربیت می گردد به کار برده شود (Vakili, ۲۰۱۰).

در سال های اخیر اقداماتی جهت بهبود عملکرد تکلیف شب، از سوی وزارت آموزش و پرورش انجام گرفته که از جمله این اقدامات جایگزینی تکالیف مهارت محور به جای مشق سنتی است تا دانش آموزان به جای صرف وقت برای مشق نویسی به فراگیری مهارت های زندگی در کنار والدین پردازند، لذا با این کار از مشق نویسی های حافظه محور به سمت انجام تکالیف مهارت محور تغییر مسیر می یابند تا یادگیری دانش آموزان از طریق دست ورزی و مهارت آموزی اتفاق بیفتد. از سویی دیگر، در میان انواع تکالیف خارج از مدرسه می توان به پیک نوروزی اشاره کرد. چند سالی است که هم زمان با ایام تعطیلات نوروز، به دانش آموزان «پیک های نوروزی» داده می شود تا آنها در ایام «عید»، از درس و مشق فاصله نگیرند و پس از مطالعه و پاسخ، پیک ها را به مدرسه بیاورند تا تصحیح و ارزش گذاری شوند (Yahyawi, ۲۰۰۹). بنابر مباحث مذکور، این پژوهش سعی دارد نگرش مادران دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران را در زمینه حذف پیک نوروزی بررسی کند.

در این پژوهش کوشش شد که به سوال های زیر پاسخ داده شود:

- ۱- نظر والدین در خصوص پیک نوروزی چیست؟ آیا با حذف آن موافق هستند یا مخالف؟
- ۲- معایب و مزایای حذف پیک نوروزی از نظر والدین چه مواردی است؟
- ۳- آیا با ارائه تکلیف جایگزین پیک نوروزی (انس دانش آموزان با کتاب غیر درسی) موافق هستند یا مخالف؟
- ۴- آیا تکلیف جایگزین پیک نوروزی از کارایی لازم برای دانش آموزان برخوردار است یا خیر؟

روش شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به روش کیفی از نوع پدیدارشناسی انجام شد. پدیدارشناسی را توصیف به دور از هر گونه قضاوت و ارزش گذاری پدیدارها معرفی می کنند. پژوهشگر باید بتواند پدیده مورد نظر را بر اساس تجربه زیسته مشارکت کنندگان، به صورتی ساده و شفاف گزارش دهد (Ghodusi, Musapoor Faghihi, ۲۰۱۷). جامعه پژوهش، مادران دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران بودند. همچنین، از روش نمونه گیری هدفمند استفاده گردید و شرط انتخاب شرکت کنندگان، تمایل به شرکت در مصاحبه بود. انتخاب مادران به عنوان والدین دانش آموزان، علاوه بر در دسترس بودن آنان، به این دلیل بوده است که مادران بیش از پدران، در امر آموزشی فرزندان خود نقش داشته و سوال های مصاحبه از نوع نیمه ساخت مند طراحی گردید و پژوهشگر بدون اینکه سعی در جهت دهی به گفت و گو داشته باشد، کوشش نمود به تجربیات والدین در خصوص حذف پیک نوروزی دست یابد. همچنین، ملاحظات اخلاقی رعایت گردید و ضمن اطمینان دادن به مشارکت کنندگان در مورد محرمانه ماندن بیانات، اطلاعات و هویت آنها و پشتوانه علمی، به آنان اطلاع داده شد که در هر مرحله از پژوهش که مایل به ادامه همکاری نباشند می توانند عدم تمایل خود را اعلام کرده و از ادامه مشارکت در تحقیق خارج شوند. همچنین، به آنان اعلام شد که در صورت تمایل می توانند از نتایج پژوهش مطلع شوند. به منظور روایی تحقیق، یافته های پژوهش به تایید مصاحبه شوندگان رسانده شد. در این مصاحبه، اطلاعات پس از گفت و گو با ۸ نفر از مادران دانش آموزان به اشباع رسید. پس از پایان هر مصاحبه، نوار صوتی به صورت مکتوب روی کاغذ ثبت شد. پس از ثبت شدن مصاحبه ها روی کاغذ، مکتوبات نیز به تایید فرد مصاحبه شونده رسانده شد. سپس کد گذاری و تجزیه و تحلیل اطلاعات انجام شد. پس از طبقه بندی کدها و ادغام کدهای مربوط به هم، مفاهیم فرمول بندی شده درون

دسته‌های خاص موضوعی دسته‌بندی گردید و در نهایت، کلیه مفاهیم دسته‌بندی شده بر اساس هدف پژوهش تقسیم‌بندی شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از روش «تحلیل مضمون» و «تحلیل مقایسه‌ای» صورت پذیرفت. یکی از روش‌هایی که همراه با تحلیل مضمون به کار می‌رود، تحلیل مقایسه‌ای است. با این روش، مضامین در بین منابع و افراد مختلف با هم مقایسه می‌شوند. از آنجا که در تحلیل مضمون، جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها، هم‌زمان است، از تحلیل مقایسه‌ای هنگام جمع‌آوری اطلاعات، کدگذاری داده‌ها، مرور ادبیات نظری و نیز یادداشت‌های پژوهشگر استفاده می‌شود. با این روش، داده‌های به دست آمده از منابع مختلف، با یکدیگر مقایسه و تطبیق داده می‌شود تا شباهت‌ها و تفاوت‌ها شناخته شود. این فرایند تا جایی ادامه می‌یابد که پژوهشگر احساس کند نکته جدیدی از مقایسه داده‌ها حاصل نمی‌شود (Bakhtazmaybonab & Montazerkhorasan, ۲۰۱۷).

یافته‌های پژوهش

یافته‌های این پژوهش، نتیجه تجزیه و تحلیل مصاحبه‌های انجام شده است. هر ۸ شرکت کننده در این مصاحبه از میان مادران دانش-آموزان ابتدایی بودند. از داده‌های تحقیق ۴۵ کدباز استخراج شد و پس از تقلیل و ادغام کدهای مشابه در یکدیگر، در قالب ۳ مقوله اصلی و ۷ مقوله فرعی ظهور یافت. در جدول شماره ۱ مقوله‌های اصلی و فرعی پژوهش به اختصار بیان شده است که در ادامه هر یک از مقولات سه گانه به تفصیل بیان خواهند شد. همچنین با مقوله‌های استخراج شده به سوالات پژوهش نیز پاسخ داده خواهد شد.

جدول شماره ۱. جدول مقوله‌های اصلی و فرعی پژوهش

مقوله‌های اصلی	مقوله‌های فرعی
بی اثر (مطلوب) بودن تکالیف نوروزی بر یادگیری	مادران؛ انجام‌دهندگان تکالیف
	نداشتن جذابیت کافی
	با عجله و بی‌دقت انجام دادن تکالیف
نکات مثبت و منفی حذف پیک نوروزی برای دانش‌آموز و والدین	دور بودن از مطالب درسی در ایام عید
	آسودگی والدین و دانش‌آموزان
نیاز به بازیابی تکلیف جایگزین	تک بعدی بودن
	تقویت خلاقیت و تخیل

سوال اول: نظر والدین در خصوص پیک نوروزی چیست؟ آیا با حذف آن موافق هستند یا مخالف؟

شرکت کنندگان در این پژوهش با حذف شدن پیک نوروزی موافق بودند تا جایی که تعدادی از آنها بسیار اظهار مسرت نمودند. زیرا به تصور آنان وجود پیک نوروزی باری بر دوش مادر و خانواده محسوب می‌شد که به ناچار و اصرار فرزند خود، باید به انجام آن می‌پرداختند. به نظر مصاحبه‌شوندگان، انجام تکالیف با بی‌دقتی، عجله و به اصطلاح دقیقه نودی نه تنها در مرور دانش و یادگیری دانش‌آموز بی‌تاثیر بود؛ بلکه عاملی جهت نزاع بین والدین و فرزندان برای انجام به موقع تکلیف محسوب می‌شد که در نهایت با امتناع فرزندان از انجام به موقع تکلیف مواجه می‌شدند. عامل دیگری که نظر والدین را نسبت به پیک نوروزی جلب نمی‌کرد، جذاب نبودن تکالیف نوروزی برای دانش‌آموزان بود. آنها معتقد بودند اگر پیک نوروزی از جذابیت بصری و محتوایی کافی برخوردار بود، فرزندانشان به صورت داوطلبانه و با رغبت تکالیفشان را انجام می‌دادند. مقوله اصلی عدم تاثیرگذاری مطلوب تکالیف نوروزی بر یادگیری و ۳ مقوله فرعی آن یعنی انجام «مادران؛ انجام‌دهندگان تکالیف»، «نداشتن جذابیت کافی» و «با عجله و بی‌دقت انجام دادن تکالیف»، گویای پاسخ سوال اول می‌باشد که در ادامه بیان شده است.

مقاله ۱: بی اثر (مطلوب) بودن تکالیف نوروزی بر یادگیری

آنچه در این پژوهش پرتکرار بود و منجر به استخراج مقوله‌های اصلی گردید، بیانات مادران درباره بی اثر (مطلوب) بودن تکالیف نوروزی بر یادگیری دانش آموزان بود. تکالیف درسی از جمله تکالیف داخل و یا خارج از کلاس، جهت یادگیری هرچه بیشتر دانش آموزان و پیشبرد اهداف آموزشی در نظر گرفته می‌شود. براساس تجارب زیسته مادران شرکت کننده در این پژوهش، تکالیف نوروزی یکارایی لازم و کافی جهت مرور مطالب درسی، دانش افزایی و افزایش علاقه به مطالب درس را ندارند. همچنین، این مضمون ۳ مضمون فرعی نیز دارد:

۱-۱: مادران؛ انجام دهندگان تکالیف

به عنوان مثال یکی از مصاحبه‌شوندگان تجربه خود را در این باره اینگونه بیان نمود: « بار این مسئولیت به عهده خودم بود. پسرم اصلاً زیر بار حل و نوشتن پیک نمی‌رفت و می‌گفت حوصلشو ندارم ». مصاحبه‌شونده‌ای دیگر چنین تجربه‌ای داشت: « با دعوا و اعصاب خردی مجبور می‌کردم که پیکش رو حل کنه و آخر هم حل نمی‌کرد و خودم مجبور به حل پیک بودم ».

۱-۲: نداشتن جذابیت کافی

به عنوان نمونه، یکی از مصاحبه‌شوندگان گفت: « دانش آموزای این دوره با دوره ما خیلی فرق دارن. باید پیک‌ها براشون جذاب تر طراحی بشن تا به سمت آن کشش پیداکنن. خود من هنوز لطیفه‌هایی که توی پیک شادیمون بود و حلش می‌کردم و می‌خوندم رو یادمه. آنقدر که با علاقه می‌نشستم و حل می‌کردم اما بچه‌های الان علاقه‌ای نشون نمیدن. به نظرم چون براشون جذابیت نداره. آن قدر چیزهای جالب تر دور و برشون هست که سمت پیک نمیرن ».

همچنین مصاحبه‌شونده‌ای دیگر چنین بیان نمود: « بهتره بچه‌ها در این ایام کتاب‌های غیردرسی رو بخونن که براشون جذاب تره. بچه من بیشتر دوست داره بره کتاب داستان بخونه و کارتون ببینه تا اینکه بشینه پیکشو حل کنه ».

۱-۳: با عجله و بی دقت انجام دادن تکالیف

به عنوان مثال، یکی از مصاحبه‌شوندگان تجربه خود را در این خصوص اینگونه بیان نمود: « دانش آموزها موقع تعطیلات اصلاً به فکر پیک نوروزشون نیستن. اصلاحاً حوصله جواب دادن ندارن. نصفه شب آخر تعطیلات یکی در میون و نصفه نیمه میشینن حلش میکنن که اونم یا از ترس معلمشونه یا با دعوا و مرافعه مامانشون حل می‌کنن ». همچنین مصاحبه‌شونده‌ای دیگر چنین بیان نمود: « بارها دیدم و تجربشو داشتم که بچه‌ها لحظه آخر مثلاً شبی که فرداش میخوان برن مدرسه تصمیم می‌گیرن بشینن حل کنن. آخه این طوری درس خوندن و حل کردن چه تاثیری توی یاد گرفتن داره؟ »

سوال ۲: معایب و مزایای حذف پیک نوروزی از نظر والدین چه مواردی است؟

از آنجا که مقوله‌های استخراج شده زیرگویای پاسخ سوال شماره ۲ پژوهش است، به بیان آنها جهت پاسخ به پرسش دوم پژوهش بسنده شده است.

مقاله ۲: نکات مثبت و منفی حذف پیک نوروزی برای دانش آموز و والدین

هر چند که شرکت کنندگان در خلال مصاحبه از پدیده حذف پیک نوروزی ابراز رضایت نمودند، اما، به نظر ایشان، در صورتی که تکالیف نوروزی از کیفیت و کارایی کافی برخوردار باشد، خالی از منفعت و لطف نیست. از نظر شرکت کنندگان، وجود تکالیف ترغیب کننده و با کیفیت در ایام تعطیلات نوروز منجر به دوره (مرور) کردن و یادآوری مطالب آموخته شده می‌شود که این امر جهت دور نبودن دانش آموزان از مطالب درسی در ایام تعطیلات نوروز مفید است. از طرفی، آنچه حذف تکالیف نوروزی برای خانواده‌ها به ارمغان آورده، آسودگی و فراغت ذهن والدین و دانش آموز است و این مورد به تنهایی عاملی مهم در رضایتمندی والدین از حذف پیک نوروزی محسوب می‌گردد. این مقوله ۲ مضمون فرعی نیز دارد:

۲-۱: دور بودن از مطالب درسی در ایام عید

به عنوان نمونه، یکی از مصاحبه شونده‌گان بیان کرد: «به نظرم دور بودن از مطالب کتابا توی تعطیلاتِ حدود سه هفته‌ای خیلی بده. معلم هاشون سال‌های قبل بعد از عید هر بار می‌رفتم مدرسه می‌گفتن این بچه‌ها بعد از عید انگار صفر کیلومترن و هیچی یادشون نیست. هر چی زحمت کشیدیم تا قبل از عید به یه جای مشخصی از کتاب برسیم که وقت کم نیاریم برای اینکه کتابوبه موقع تموم کنیم به هدر رفته انگار. من به معلماشون حق می‌دادم». همچنین، مصاحبه شونده دیگری این‌طور گفت: «حیف که بچه‌ها درست و حسابی و با تمرکز نمیشین کارکنن و گرنه پیک برای دوره کردن درسی که معلما دادن خیلی خوبه».

۲-۲: آسودگی والدین و دانش‌آموزان

به عنوان مثال، یکی از مصاحبه‌شونده‌گان تجربه خود را در این خصوص اینگونه بیان نمود: «استرس خودمو دخترم کم شده. از وقتی پیک میومد توخونه آروم و قرار نداشتم تا حل شه بذارمش کنار. همش می‌ترسیدم گم شه یا یه چیزی بریزه روش کثیف شه». مصاحبه شونده دیگری تجربه‌اش را اینطور بیان کرد: «دخترم توی تعطیلات، پیک رو فقط یه مانع برای تفریح ولذت بردن می‌دونست. همش غر می‌زد که این چیه دادن می‌خوام بازی کنم یا فلان کار رو کنم. الان دیگه فک کنم باخیال راحت به کاراش می‌رسه».

سوال ۳: آیا والدین با ارائه تکلیف جایگزین پیک نروزی یعنی (انس دانش‌آموزان با کتاب) موافق هستند یا مخالف؟ و این که آیا تکلیف جایگزین از کارایی لازم برای دانش‌آموزان برخوردار است یا خیر؟

از نظر اکثر شرکت کنندگان در این مصاحبه، تکلیف جایگزین نیاز به بازبینی و کارشناسی بیشتر و دقیق‌تر دارد چراکه دربردارنده سلیقه و استعدادهای مختلف نیست. از نظر آنها این خود نقطه ضعفی است که چشم‌پوشی از آن ممکن نیست. از طرفی، مصاحبه شونده‌گان به نقش تکلیف جایگزین در تقویت خلاقیت و قوه تخیل نیز اذعان نمودند. مقوله اصلی نیاز به بازبینی تکلیف جایگزین و ۲ مقوله فرعی آن یعنی تک بعدی بودن و تقویت خلاقیت و تخیل گویای پاسخ پرسش سوم پژوهش حاضر است.

مقوله ۳: نیاز به بازبینی تکلیف جایگزین

طبق نظر والدین مصاحبه شونده، تکلیف جایگزین نیازمند بازبینی و اصلاح است؛ زیرا تنها منجر به تقویت استعدادهای محدودی در دانش‌آموزان می‌شود. همچنین این مضمون ۲ مضمون فرعی نیز دارد:

۳-۱: تک بعدی بودن

به عنوان نمونه، یکی از مصاحبه شونده‌گان بیان کرد: «اینکه فقط در حوزه داستان نویسی خوب نیست و فقط یه جنبه رو در بر می‌گیره. مثلا ریاضی و علوم و بقیه درساشون دوره نمیشه. از طرفی، شاید یه دانش‌آموز اصلا استعداد داستان نوشتن نداشته باشه و از این بابت سرخورده بشه. دختر خود من داستان نویسی خوبه و مشکلی نداشته اما بچه فامیل من سر همین داستان نوشتن انقدر اذیت شد و آخر سر داد دختر من نوشت برایش». مصاحبه شونده دیگری تجربه‌اش را اینطور بیان کرد: «خیلی تک بعدیه. همه که دوس ندارن داستان بنویسن. اصلا همه که بلد نیستن اگه اونجوری بود همه نویسنده می‌شدن».

۳-۲: تقویت خلاقیت و تخیل

به عنوان مثال، یکی از مصاحبه‌شونده‌گان گفت: «خوبه که با داستان نوشتن آشنا میشن و خلاق‌تر میشن. من اصلا فکرنمی‌کردم و اصلا نمی‌دونستم که بچه‌ها توی داستان نویسی مهارت داره شاید بذارمش کلاسای داستان‌نویسی که قوی بشه». تجربه‌ای دیگر اینگونه بود: «دخترم وقتی داستانو می‌نویسه خیلی فکر می‌کنه. خودشو جای شخصیت‌های داستان می‌ذاره. گاهی وقتا بلندبلند جای اونا حرف می‌زنه و تخیلش قوی می‌شه. از این جهت خیلی خوبه».

بحث و نتیجه گیری

این پژوهش به تجربه زیسته مادران دانش آموزان دوره ابتدایی در خصوص بیک نوروز پرداخته و به منظور بررسی آن با طرح چند پرسش، تجربه مادران دانش آموزان را جویا شده است. نتایج حاصل از مصاحبه با مادران در سه مقوله اصلی دسته بندی شدند: مقوله اول، بی اثر بودن تکالیف نوروزی بر یادگیری بود. به زعم مادران مصاحبه شونده، تکالیف نوروزی در یادگیری کارایی نداشته- اند. استخراج سه مقوله فرعی «مادران؛ انجام دهندگان تکالیف»، «نداشتن جذابیت کافی» و «باعجله وب ی دقت انجام دادن تکالیف»، گواهی بر این استنباط است. یافته های این پژوهش همسو با یافته ها (Good, 1996; Harris Cooper, 1989; Liberman, 1983) و به نقل از (Ghourchian, 1992) است.

کوپر (1989) پس از اینکه حدود 100 مقاله و 100 گزارش مربوط به تکلیف شب را مطالعه کرد، اثرات مثبت و منفی تکلیف شب را جمع بندی نمود (Ghourchian, 1992). مقوله مذکور با اثرات منفی که کوپر استخراج کرده است، همخوانی دارد. از طرفی، لیبرمن در مقاله خود مشکلات قابل توجهی که تکلیف شب در رابطه بین معلمان و دانش آموزان ایجاد می کند را مطرح کرده است (Karamizarandi, 2013). همچنین، یافته های مقوله اول ب پژوهش کوستا و همکاران (2016) ناهمسو است. طبق یافته های ایشان، دانش آموزان معمولاً مایل به انجام تکالیف خود هستند و آن را مهم در نظر می گیرند. در خصوص کارایی تکلیف شب (همچنین کارایی تکالیف نوروزی که جزو تکالیف خارج از کلاس است) بر امر موفقیت تحصیلی، برخی از مطالعات این ارتباط را نشان داده و برخی دیگر از مطالعات، بیانگر هیچ ارتباط قابل توجهی در این خصوص نیستند. بنابراین، نقش تکلیف شب به عنوان یک حلقه ارتباطی بین خانه و مدرسه انکار ناپذیر است و تکلیف شب می تواند به عنوان وسیله ای جهت ارتباط عالمانه و فراسوی آن مابین والدین، شاگرد و معلم به کار گرفته شود و اگر تکلیف شب با عنایت به بافت و زمینه های یادگیری در هر منطقه صورت گیرد می تواند یک تجربه مفید یادگیری در فرآیند تعلیم و تربیت به حساب آید (Ghourchian, 1992).

مقوله دوم، نکات مثبت و منفی حذف بیک نوروزی برای دانش آموزان و والدین (مادران) بود. این مقوله نیز دارای دو مقوله فرعی (دوربودن دانش آموزان از مطالب درسی در ایام عید و آسودگی والدین و دانش آموزان) است که هر کدام به ترتیب، به نوعی، با اثر مثبت تکلیف شب از نظر کوپر (1989)، یعنی به خاطر سپردن بهتر دانش و اثر منفی تکلیف شب از نظر وی یعنی دخالت اولیا همخوانی دارد. همچنین، از آنجایی که مقوله دوم به نوعی اشاره بر لزوم وجود تکالیف و ثمربخش بودن آن دارد با یافته های (Bazargan, 2017) همسو است.

مقوله سوم، نیاز به بازبینی تکلیف جایگزین بود. والدین باور داشتند که تک بعدی بودن و توجه نکردن به سلاقی گوناگون، استعداد های مختلف و تفاوت های فردی دانش آموزان از نواقص و نقاط ضعف غیر قابل چشم پوشی تکلیف جایگزین است. از طرفی، تقویت قوه تخیل و خلاقیت نیز نکته مثبت تکلیف مذکور از نظر والدین است. در نتیجه، نیاز به بازبینی و کارشناسی مجدد در مورد تکلیف جایگزین ضرورت پیدا می کند. از محدودیت های پژوهش حاضر این بود که نتایج پژوهش های کیفی تعمیم پذیری کمتری نسبت به پژوهش های کمی دارند که یک محدودیت به شمار می رود. بر اساس نتایج حاصل، پیشنهاد می شود تکالیف جایگزین بیک نوروزی (انس دانش آموزان با کتاب غیر درسی) مورد بازبینی دقیق تر قرار گیرد و تکالیف مورد نظر متناسب با تفاوت های فردی دانش آموزان طراحی گردد. نظر خواهی از خود دانش آموزان برای انجام تکالیف ابتکاری مفید و مؤثر خواهد بود.

References

- Abbaspour, M. (2008) Evaluation of Attitudes of Students and Teachers of middle school of District One of Orumieh Township toward Night Homework in the Academic Year 2008-2009. Master's Thesis, Urmia: Urmia University. (in Persian).
- Bazargan, Z. (2017) Does Night Homework Improve Performance?, *Journal of Elementary Education Growth*, (2) 27, 7-24. (in Persian).

- Bakhtazmaybonab, M, Montazerkhorasan, H. (۲۰۱۷) A Review of Thematic Analysis Method in Qualitative Approach Research, Third International Conference on Industrial Management and Engineering, Tehran, *Moghadas Ardabil University*. (in Persian).
- Costa, M. .Cardoso, A . Lacerda, C. Lopes, A . Gomes, C. (۲۰۱۶) Homework in Primary Education from the Perspective of Teachers and Pupils. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. ۲۱۷, ۱۳۹-۱۴۸
- Dastmard, M, Ismaili, R. Vahidi, M. (۲۰۱۵) Student night assignments and related issues. *Third Millennium National Conference on Humanities*. (in Persian)
- Flunger, B. Trautwein, U. Nagengast, B. Lüdtke, O. Niggli, A. Schnyder, I. (۲۰۱۷) A person-centered approach to homework behavior: Students' characteristics predict their homework learning type. *Contemporary Educational Psychology* ۴۸, ۱-۱۵.
- Fan, H. Xu, J. Cai zh. He, J. Fan, X. (۲۰۱۷) Homework and students' achievement in math and science: A ۳۰-year meta-analysis, ۱۹۸۶-۲۰۱۵. *Educational Research Review*, ۲۰, ۳۵-۵۴.
- Gahangard, Y. (۲۰۰۴) Primary and elementary school children. Tehran: *Olia va Morabian Publications*. (in Persian).
- Ghourchian, N, Gh. (۱۹۹۲) Research on Today's World Homework. *Journal of Education*, ۱۰: ۳۵-۳۰. (in Persian).
- Ghodusi, F, MusaPour, N, faghihi, A. (۲۰۱۷) Phenomenology; A New Approach to Understanding the Curriculum. *Journal of Educational Innovation*, (۶۲), ۱۴۶-۱۲۷. (in Persian).
- Karamizarandi, A. (۲۰۱۳) Evaluation of the Effect of the Night Assessment on Mathematics Course in Elementary School Students in Primary School Students. *Master's Thesis* (in Persian).
- Kazemi, S.Y. (۲۰۰۶) The Effect of Night Homework and Active Practice on Students' Attitude. *Psychological Quarterly*, ۳۹, ۳۶۵-۳۷۸. (in Persian).
- Mousavinare, Sh. (۲۰۱۱) Relationship between mathematics and self-efficacy of mathematical self-efficacy, mathematical knowledge, year-to-year, self-efficacy and self-efficacy. Master's Thesis, Ferdowsi University of Mashhad, *Faculty of Psychology and Educational Sciences*. (in Persian).
- Rosário, P .Núñez, J. Vallejo, G. Nunes, T .Cunha, J. Fuentes, S. Valle, A. (۲۰۱۸) Homework purposes, homework behaviors, and academic achievement. Examining the mediating role of students' perceived homework quality. *Contemporary Educational Psychology*, ۵۳, ۱۶۸-۱۸۰.
- Silinskas, G., Kikas, E. (۲۰۱۹) Math homework: Parental help and children's academic outcomes. *Contemporary Educational Psychology*, ۵۹, ۱۰۱۷۸۴.
- Vakili, N. (۲۰۱۰) Attitude to Homework and Its Relationship with Homework Management Strategies: A Case Study of Sanandaj Junior High School Students. *Master's Thesis*. (in Persian).
- Yahyawi, M. (۲۰۰۹) Newsletter instead of Nowruz Peak. *Elementary Education Growth*, ۴۷-۴۶. (in Persian).
- Yousefzadeh, H, Carandi, P. (۲۰۱۷) Evaluation of the Effect of Night Assignment on Academic Achievement of Mathematics in Elementary Sixth Grade Students in Urmia City. Master's Thesis, *Uromia, Uromia University*. (in Persian).